

แนวทางของผู้ปกครองในการกรองข้อมูลข่าวสาร สำหรับเยาวชนไทยในยุคเสรี

Parents' Guide to Information Filtering for Youth in the Free Era

นฤมล พงษ์ประเสริฐ *

Narumol Pongprasert *

กุลกนก มณีวงศ์ **

Koongarnok Maneewong **

เอกกมล เอกลักษณ์ดิลก ***

Ekkamon Ekkalakdilok ***

วันที่รับบทความ: 5 มิ.ย. 64

วันที่แก้ไขบทความ: 28 ธ.ค. 64

วันที่ตอบรับ: 29 ธ.ค. 64

บทคัดย่อ

เยาวชนไทยจัดเป็นกลุ่มที่เข้าถึงข้อมูลข่าวสารออนไลน์ได้ง่าย เพราะต้องใช้
อินเทอร์เน็ตเข้าถึงสื่อและกิจกรรมออนไลน์ต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถานการณ์นี้อาจ

* ปร.ด. (สาขาการบริหารการพัฒนา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2556) ปัจจุบันเป็น อาจารย์ประจำ
สาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

* Ph.D. (Development Administration) North Chiang Mai University (2013). Currently Lecturer at
Psychology Department, Faculty of Humanities and Communication Arts, Payap University.

** วท.ม. (สาขาวิชาจิตวิทยา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2536) ปัจจุบันเป็น อาจารย์ประจำ สาขาจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

** M.S. (Psychology) Chiang Mai University (1993). Currently Lecturer at Psychology Department,
Faculty of Humanities and Communication Arts, Payap University.

*** ว.ม. (สาขาการสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2543) ปัจจุบันเป็น อาจารย์ประจำ สาขาวิชา
นิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

*** M.A. (Mass Communication) Thammasat University (2000). Currently Lecturer at Communication
Arts Department, Faculty of Humanities and Communication Arts, Payap University.

นำไปสู่ปัญหาที่เกิดจากการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์โดยไม่รู้เท่าทันของเยาวชนไทย เช่น การเล่นเกม การเสพติดสื่อลามก เป็นต้น บทความนี้จึงนำเสนอแนวทางการคัดกรองข้อมูลข่าวสารสำหรับเยาวชนไทยในยุคเสรี เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองในฐานะเป็นผู้มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนไทย เข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน รวมทั้งรู้และเข้าใจแนวทางการคัดกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อมีบทบาทในการช่วยเยาวชนในการคัดกรองข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางดังต่อไปนี้ คือ 1) พ่อแม่ผู้ปกครองควรเรียนรู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสื่อออนไลน์ในยุคเสรี ไปพร้อมกับเยาวชนไทย 2) พ่อแม่ผู้ปกครองควรเป็นตัวแทนของการรับและเข้าใจสื่อ รวมทั้งการมีวิจักษณ์ในการคัดกรองสื่อในยุคเสรี ตลอดจน 3) พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนให้มีทักษะที่จะคิดอย่างมีวิจักษณ์

คำสำคัญ : ข้อมูลข่าวสาร การคัดกรอง พ่อแม่ผู้ปกครอง เยาวชนไทย ยุคเสรี

Abstract

Thai youth is categorized into a group that accessing to social media with ease because they unavoidably use internet to access into their daily online activities. This situation can be led to problems caused by easily access to social media of Thai youth such as Online gambling, Games, Pornographic media. Therefore, this article presents ways to filter data and information for Thai Youth in the Free era for parents and guardians as protectors of Thai Youth. Parents and Guardians have to understand the characteristics of Thai Youth, understand the online behavior of youth using the online platform, and acknowledge and understand ways to filter data and information including participating in a role to help Thai Youth to critically acquire and receive data and information. As a result, 1) Parents should learn to accept the change of online media in the free era along with Thai Youth. 2) Parents should be a role model to be critically received

information and to critically understand the media in the Free era. Lastly, 3) Parents should be people who participate to help Youth to have proper skills to critically think.

Keywords: Information, Filtering, Parents, Thai Youth, Free Era

บทนำ

นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เมื่อภูมิทัศน์ของสื่อก้าวเข้าสู่ยุคแห่งสื่อใหม่ มีการหลอมรวมสื่อดั้งเดิมกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เกิดการผสมผสานข้อมูลข่าวสารในรูปแบบของข้อความ เสียง ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ให้สามารถสื่อสารออกไปได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกล การสื่อสารผ่านสื่อใหม่ที่เรียกว่าสื่อออนไลน์ และสังคมโลกวิถีใหม่ที่เรียกว่าสังคมออนไลน์ที่มีอยู่ในหลากหลายแพลตฟอร์มนี้ได้เปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สื่อของผู้คนในปัจจุบันไปมาก สื่อออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีอำนาจในการเลือกรับสาร ทั้งลักษณะ รูปแบบ และเวลา อีกทั้งยังเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ส่งสารรวมทั้งการเป็นเจ้าของสื่อได้อีกด้วย

เมื่อสื่อออนไลน์กลายมาเป็นสื่อในมือของผู้คนทุกเพศทุกวัย ผู้คนจึงมีอิสระในการติดต่อสื่อสารกัน การเลือกใช้สื่อ การค้นหาข้อมูลข่าวสาร การสร้างหรือผลิตข้อมูลข่าวสาร การส่งและแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการแสดงออกส่วนบุคคลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่ข้อมูลข่าวสารหลังไหลได้อย่างเสรีในทุกทิศทุกทางที่ถูกมองในด้านบวกนี้ ก็ยังส่งผลในด้านลบเช่นกัน อาทิ การเกิดภาวะข้อมูลข่าวสารท่วมท้น ภาวะข้อมูลข่าวสารเป็นพิษ เป็นต้น

ขณะที่ความคาดหวังต่อการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทยก็แตกต่างออกไปโดยสิ้นเชิงกับพลเมืองในศตวรรษก่อนหน้า เนื่องจากในมิติของความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) เป็นแนวความคิดที่กล่าวถึงความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อมีส่วนร่วมในสังคมเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และมีความปลอดภัย โดยพลเมืองดิจิทัลต้องตระหนักว่าในโลกดิจิทัลนี้มีทั้งโอกาสและความเสี่ยง จึงเป็นความสำคัญและเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในโลก

ใหม่ และเข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบของตนในโลกออนไลน์ ให้เกิดเป็นความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient : DQ) ซึ่งจัดเป็นความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ที่จะทำให้นุคคลสามารถเผชิญความท้าทายบนเส้นทางของชีวิตในยุคดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้ ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และค่านิยมที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในฐานะสมาชิกของโลกออนไลน์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การมีทักษะการใช้สื่อและการเข้าสังคมในโลกออนไลน์นั่นเอง

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคพลเมืองดิจิทัลนี้เยาวชนไทยถือเป็นกลุ่มกำลังสำคัญที่จะรับช่วงต่อการดูแลและพัฒนาประเทศไปในอนาคต ดังที่แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 กำหนดทิศทางไว้ว่า เด็กและเยาวชนต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัยทั้งด้านสุขภาพกาย ใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะการเรียนรู้กับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม โดยเน้นการให้ความสำคัญกับบริบทแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการพัฒนา ซึ่งกำหนดให้ครอบครัวเป็นส่วนของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบจุลภาค (Microsystem) ตามยุทธศาสตร์และมาตรการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2560)

การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักว่าเด็กและเยาวชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัย มีทักษะการเรียนรู้เท่าทันศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความสามารถในการที่จะกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยสถาบันครอบครัวดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ผู้ปกครองต้องเข้าใจปัญหาที่อาจเกิดจากการใช้สื่อของเยาวชน การติดกับดักข่าวปลอม ข่าวสารที่ปนเปื้อนด้วยข้อมูลหลอกลวง บทความนี้น่าเสนอให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนไทย เข้าใจพฤติกรรม การกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร และบทบาทของพ่อแม่ต่อการช่วยเหลือเยาวชนในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร

ความเข้าใจของพ่อแม่ผู้ปกครองต่อพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนไทยในยุคเสรี

ปัจจุบันเยาวชนไทยสามารถที่เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายเพียงด้วยปลายนิ้วสัมผัส พบเห็นมากในรูปแบบของการใช้อุปกรณ์ต่อเชื่อม เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต นำไปสู่การสามารถดาวน์โหลดแอปพลิเคชันต่างๆ ที่เหล่าพ่อแม่ผู้ปกครองคุ้นเคย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ และอื่นๆ จากผลสำรวจเยาวชนไทยเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ในชีวิตประจำวัน ในปี 2556 (ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2556) พบว่า อุปกรณ์ที่เยาวชนใช้สำหรับการเข้าถึงสื่อออนไลน์มากที่สุด คือ สมาร์ทโฟน ร้อยละ 69.4 รองลงมาคือ คอมพิวเตอร์หรือโน้ตบุ๊ก ร้อยละ 25.3 และแท็บเล็ต ร้อยละ 5.3 และเยาวชนใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์และสังคมออนไลน์เฉลี่ยต่อวันประมาณ 3-4 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมาคือ 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 19.7 และจำนวนชั่วโมงที่มากถึง 5-6 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 17.1 ผลการสำรวจดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของเยาวชนไทยอย่างมาก ซึ่งหากพ่อแม่ผู้ปกครองยังไม่สนใจ ไม่ตระหนักถึงการใช้สื่อของเยาวชน อาจส่งผลต่อการที่เยาวชนถูกตลาดทอนศักยภาพในการที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นพลเมืองยุคดิจิทัลที่มีคุณภาพ

การที่เยาวชนไทยจะสามารถพัฒนาตนเองในยุคเสรีได้นั้น พ่อแม่ผู้ปกครองควรรู้แนวทางกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารควบคู่ไปกับการเลี้ยงดูเยาวชน เพราะข้อมูลข่าวสารในยุคเสรีมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ได้ทั้งทางบวกและทางลบ หากพ่อแม่ผู้ปกครองขาดความเข้าใจ อาจส่งผลกระทบในทางลบได้ เพราะการขายตัวของสื่ออินเทอร์เน็ตในยุคเสรีส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสื่อที่รวดเร็ว ซึ่งเยาวชนไทยจัดเป็นกลุ่มที่เข้าถึงข้อมูลข่าวสารออนไลน์ได้ง่าย เพราะการใช้อินเทอร์เน็ตเข้าถึงกิจกรรมออนไลน์ต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และสถานการณ์นี้อาจนำไปสู่ปัญหาที่เกิดจากการเข้าถึงสื่อออนไลน์ของเยาวชนไทย เช่น การเล่นพนันออนไลน์ การเล่นเกม การเสพติดลามก เป็นต้น ตัวอย่างที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าเยาวชนไทยง่ายต่อการเป็นผู้ถูกกระทำ และการตกเป็นเครื่องมือของมิชฉาชีพ (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 2557) และยังพบปัญหาอื่นๆ ที่อาจแผ่มาในรูปแบบของภัยสังคม ได้แก่ การถูกล่อลวง การถูกล่วงละเมิดทางเพศ การกระทำที่ผิดกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และอาจขยายไปถึงการมีพฤติกรรมเสพติดสื่อออนไลน์ต่างๆ

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น พ่อแม่ผู้ปกครองควรเริ่มต้นทำความเข้าใจเพื่อเปิดใจเรียนรู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสื่อออนไลน์ในยุคเสรีไปพร้อมกับเยาวชนไทย โดยบทความนี้จะนำเสนอใน 2 ประเด็น คือ 1) การเข้าใจคุณลักษณะของเยาวชน และ 2) การเข้าใจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์สำหรับเยาวชนไทย ดังนี้

1) การเข้าใจคุณลักษณะของเยาวชนไทย

ในยุคเสรีเยาวชนจะถูกกำหนดว่าต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัล ด้วยการเปลี่ยนแปลงของวิธีการเรียนรู้ใหม่ท่ามกลางการเจริญเติบโตของสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะเด็กที่เกิดระหว่างปี 2543 จนถึงปัจจุบัน เด็กกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาของสื่อดิจิทัลอย่างรวดเร็ว จนถูกเรียกว่าชนพื้นเมืองดิจิทัล (Digital Native) หมายถึง เด็กที่เติบโตและคุ้นเคยกับเทคโนโลยียุคดิจิทัลมาตั้งแต่เกิด (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, 2559) เช่นเดียวกับการนิยามของความหมายของคำว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ที่ทั่วโลกคาดหวังให้เกิดขึ้นกับประชากรของตน คือ พลเมืองผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้าใจบรรทัดฐานของการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมและมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่เป็นการสื่อสารไร้พรมแดน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) รวมทั้งข้อมูลจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) (2559) ที่รายงานข้อมูลของเว็ลด์อีโคโนมิกฟอรัม (World Economic Forum) ได้ระบุถึงทักษะที่เยาวชนยุคใหม่ควรเรียนรู้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลว่าต้องประกอบด้วย 8 ทักษะ ต่อไปนี้

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) คือ ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกความจริง

2. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) คือ ความสามารถในการบริหารเวลาที่ใช้อุปกรณ์ยุคดิจิทัล และสามารถการทำงานที่หลากหลายในเวลาเดียวกันได้

3. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) คือ ความสามารถในการรับรู้ และรับมือการคุกคามข่มขู่บนโลกออนไลน์ได้อย่างชาญฉลาด

4. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management) คือ ความสามารถในการป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็ง และป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการ โจมตีออนไลน์ได้

5. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) คือ มีดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น

6. ทักษะการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) คือ ความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องและข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย ข้อมูลติดต่อบนโลกออนไลน์ที่น่าตั้งข้อสงสัยและน่าเชื่อถือได้

7. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลของผู้ใช้งานมีการทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints) คือ ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมไปถึงเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อการดูแลสิ่งเหล่านี้อย่างมีความรับผิดชอบ

8. ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) คือ ความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นบนโลกออนไลน์

ทั้ง 8 ทักษะที่กล่าวมานี้ต้องใช้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ในเชิงเทคโนโลยีและการคิดขั้นสูงประกอบ เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อออนไลน์ มีความรู้ในวิธีที่จะป้องกันตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ เข้าใจถึงสิทธิความรับผิดชอบและจริยธรรมที่สำคัญในยุคดิจิทัล และใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับตนเอง ชุมชน ประเทศ และพลเมืองบนโลกได้อย่างสร้างสรรค์ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

2) การเข้าใจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์สำหรับเยาวชนไทย

การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนไทยเป็นพฤติกรรมที่พ่อแม่ผู้ปกครองจำเป็นต้องทำความเข้าใจ พ่อแม่ผู้ปกครองจะอ้างหรือปฏิเสธไม่ได้เลยว่า “ตนเองไม่รู้” “ไม่เข้าใจ” ดังนั้นเพื่อเป็นการช่วยให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีความเข้าใจในพฤติกรรมของเยาวชนมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการสนับสนุนให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าถึงอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ต่อ ยอดทักษะการเรียนรู้ ตามงานวิจัยของ เบน โดเมง (Ben, 2021) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ทักษะการอ่านท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาด พบว่า นักเรียนชั้นประถมมีพัฒนาการด้านการอ่านไม่มีความต่อเนื่อง ด้วยสาเหตุที่โรงเรียนถูกปิดกระทันหันโดยที่ทางโรงเรียนยังไม่มีเตรียมการ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยระบบทางไกลหรือรูปแบบผสมผสานนำมาใช้เพื่อแก้ไขสถานการณ์ของโรคระบาด ผลลัพธ์คือ ทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้ทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยยังเสนอแนวทางว่า หากทางโรงเรียนมีการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับนักเรียนจะส่งผลอย่างต่อเนื่องต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าหากเยาวชนได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ ย่อมทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการใช้สื่อออนไลน์ และในขณะเดียวกันหากพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนสนับสนุนเกี่ยวกับการมีเครื่องมือสำหรับการเข้าถึงสื่อออนไลน์โดยไม่ปิดกั้น ดังที่ เพตทริก ฮันท์ (Patricia, 2020) ได้อ้างอิงคำกล่าวของ เลสต์ เลสเตอร์ โฮลท์ (Lest Lester Holt) ผู้ประกาศข่าวเอ็นบีซี (NBC Nightly News) ว่า “ข้อมูลที่ดีระชนักได้ว่าความจริงและข้อเท็จจริงจะเป็นสิ่งสำคัญนำไปสู่การแสวงหาความจริง”

นอกจากนี้ บทความวิชาการของ ภทริกา วงศ์อนันต์ (2557) เรื่องพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชน ยังได้อธิบายถึงวิธีการป้องกันปัญหาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนให้พ่อแม่เข้าใจ ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับเนื้อหาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร และมีส่วนร่วมในการเลือกใช้นี้อาหาทางอินเทอร์เน็ต

2. การให้คำแนะนำ ปลุกฝังถึงข้อดีข้อเสีย ด้วยเหตุเพราะเยาวชนยังขาดประสบการณ์ การแจ้งผลกระทบอันเกิดจากใช้อินเทอร์เน็ตที่นานเกินไปอาจส่งผลต่อปัญหาสุขภาพหรือการเรียน

3. มีการกำหนดและควบคุมเวลาในการเล่นคอมพิวเตอร์ของลูกให้ชัดเจน

4. ส่งเสริมให้ลูกใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ไปในทางการศึกษา เช่น การเรียนหรือการพัฒนาภาษาอังกฤษหรือเพื่อการค้นหาข้อมูลข่าวสาร

5. หากิจกรรมที่น่าสนใจ โดยการชวนลูกไปเล่นกีฬา สร้างสรรค์งานศิลปะ ปลุกต้นไม้ ทำอาหาร อ่านหนังสือ ทักษะศึกษา

จากที่กล่าวมานี้หากพ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนไทยจะช่วยป้องกันปัญหา และสามารถช่วยลดปัญหาได้เป็นอย่างดี เพราะการป้องกันปัญหาย่อมจะดีกว่าการต้องมาแก้ไขปัญหามายหลัง นอกจากนี้พ่อแม่ผู้ปกครองควรเรียนรู้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ดังบทความวิชาการของ ชันยวนันท์ เติยนอย่าง และคณะ (2561) เรื่องทักษะการรู้เท่าทันเกมออนไลน์ในเยาวชน ได้กล่าวถึงแนวคิดการรู้ทันการเล่นเกมนออนไลน์ สรุปได้ว่ามีผลทั้งด้านบวกและด้านลบ สำหรับด้านบวกก็มีประโยชน์หลายอย่าง เช่น คลายเครียด ทำให้สนุก เกมฝึกทักษะ ส่วนในด้านลบก็อาจทำให้เกิดโทษ เช่น นำไปสู่การสร้างความรุนแรง การใช้เวลาเล่นเกมที่นานเกินไปทำให้เด็กติดเกม การขาดทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ละเลยการเรียนและกิจกรรมอื่นๆ ดังนั้นทักษะการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์สำหรับเยาวชน 3 ด้านที่พ่อแม่ผู้ปกครองควรเข้าใจ คือ

1. ทักษะการเข้าถึง คือ การให้ความช่วยเหลือเยาวชนเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย และหลีกเลี่ยงการออนไลน์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม เช่น เนื้อหาที่ส่อไปทางลามก ผิดศีลธรรม

2. ทักษะการวิเคราะห์ คือ การให้ความช่วยเหลือให้เยาวชนสามารถแยกแยะเรื่องจริงกับเรื่องสมมติ รวมถึงการช่วยเหลือให้เยาวชนแยกแยะข้อดีและข้อเสียของการเข้าสื่อออนไลน์

3. ทักษะการประเมิน คือ การให้ความช่วยเหลือเยาวชนสามารถทบทวนผลดีผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม การเลือกรับข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนทำให้เยาวชนรู้และเข้าใจเนื้อหาที่แอบแฝงมากับ

การใช้สื่อออนไลน์ และสามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของ การใช้สื่อออนไลน์ในแต่ละครั้งเป็นอย่างดี

นอกจากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะทำความเข้าใจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ ของเยาวชนไทยในยุคเสรีแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องมีความเข้าใจในเรื่องพฤติกรรม การกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อช่วยให้เยาวชนไทยรับรู้ข้อมูลข่าวสารในยุคเสรีได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

พฤติกรรมการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารในยุคเสรี

พฤติกรรมการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่พ่อแม่ ผู้ปกครองควรทำความเข้าใจเพื่อเตรียมการป้องกันปัญหาอันจะเกิดขึ้นกับเยาวชนไทย จากการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด โดยบรู๊ค โดนัล (Brooke, 2562) ที่ทำการศึกษา เกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ของนักเรียนมัธยมในปี 2016 จากงานวิจัยสรุปได้ว่า ร้อยละ 96 ของนักเรียนมัธยมใช้สื่อเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและยังรายงานข้อมูลเกี่ยวกับ ทักษะในการตัดสินใจนักเรียนว่ายังขาดทักษะในการตัดสินใจต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล ออนไลน์ งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเยาวชนถูกหลอกจากข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งหลังจากที่มีการเผยแพร่งานวิจัยนี้ ก่อให้เกิดความกังวลอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับ ผลกระทบของข่าวปลอม จึงนำไปสู่นโยบายที่มอบหมายให้นักการศึกษาทั่วประเทศ ดำเนินการริเริ่มหาวิธีการที่หลากหลายเพื่อแก้ปัญหานี้ โดยระหว่างปี 2018-2019 ทีมผู้วิจัย ได้ทำศึกษานักเรียนจำนวน 3,446 คน จาก 16 โรงเรียน 14 รัฐ โดยได้ออกแบบให้ นักเรียนเข้าถึงเว็บไซต์ขององค์กรที่อ้างว่าเผยแพร่ข้อมูลรายงานข้อเท็จจริงและคำอธิบายที่ ถูกต้องเกี่ยวกับผลกระทบของคาร์บอนไดออกไซด์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม จากนั้นได้มอบหมาย นักเรียน ไปค้นคว้าทางออนไลน์เพื่อหาคำตอบ พบว่านักเรียนมากกว่าร้อยละ 96 ไม่ได้ พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของการได้มาซึ่งคำตอบ และ อีกหนึ่งการทดลองได้ออกแบบให้ นักเรียนประเมินความน่าเชื่อถือของวิดีโอที่ถูกโพสต์บนเฟซบุ๊ก โดยในคลิปให้ผู้แสดง ความคิดเห็นแอบใส่ข้อความเกี่ยวกับการเลือกตั้งลงไป แม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็น ถึงการฉ้อโกงของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จากผลวิจัยพบว่า นักเรียนร้อยละ 52 ขอมรับวิดีโอดังกล่าว

ผลวิจัยสรุปว่า นักเรียนเป็นบุคคลที่ง่ายต่อการเป็นผู้ถูกระงับและการตกเป็นเครื่องมือของมิจฉาชีพ และผู้วิจัยยังเสนอให้หาแนวทางสอนนักเรียนให้รู้ทันสื่อดิจิทัล โดยเสนอวิธีการสอนการเข้าถึงเว็บไซต์แทนการสร้างความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์

รายงานผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในสถานศึกษาได้เริ่มตระหนักถึงพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ และพฤติกรรมการกลั่นกรองสื่อออนไลน์ของเยาวชน ซึ่งหากพ่อแม่ผู้ปกครองต้องการให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมการกลั่นกรองสื่อออนไลน์ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองควรมีแนวทางการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเป็นตัวแทนของการรับและเข้าใจสื่อ การมีวิจารณญาณในการกลั่นกรองสื่อในยุคเสรี

เนื่องด้วยสื่อออนไลน์ในยุคเสรีมีระบบการสื่อสารหรือการเชื่อมของเครือข่ายระดับโลก การเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้ง่าย อาจทำให้เยาวชนไทยเข้าถึงสื่อออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสม และอาจก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนไทยได้ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการขาดความรู้เท่าทันสื่อ การมีค่านิยมที่ผิด พฤติกรรมการเล่นแบบ การถูกล่อลวงในโลกออนไลน์ และอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ยากต่อการควบคุมและตรวจสอบ (นิธยา วงศ์ใหญ่, 2560) สอดคล้องกับ ฌ็องฌัก กูว์แซง สุกุลรัตนเมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์ (2564) ที่ได้ให้คำจำกัดความของสื่อออนไลน์และข้อเสียว่า การไม่มีตัวตนหรือมีตัวตนซ่อนเร้นในโลกออนไลน์ทำให้คนรู้สึกตนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองบนโลกออนไลน์ ทำให้สื่อสังคมออนไลน์นำมาซึ่งภัยแอบแฝง ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นด้วยถ้อยคำหยาบคาย ลามก อนาจาร และที่เกี่ยวข้องกับการพนัน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่เหมาะสมกับเยาวชนไทย
2. ข้อมูลที่มีเนื้อหาไม่ถูกต้อง เช่น ข่าวลือ ข่าวปล่อย ข่าวที่ส่งต่อมาแม้จะไม่เจตนาหลอกลวงแต่นำไปสู่การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น หรือส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของชาติ
3. ข้อมูลที่มีนัยซ่อนเร้น มีลักษณะโฆษณาชวนเชื่อมากกว่าการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน หรือมีลักษณะจงใจบิดเบือน หรือทำให้ผู้รับเข้าใจผิดเพื่อสร้างความแตกแยกเกลียดชัง หรือเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่างๆ

4. โฆษณาหลอกลวง เกินจริง

5. เป็นช่องทางที่อาจนำไปสู่การถูกล่อลวงของมิชชันนารี

6. เป็นช่องทางให้ถูกละเมิดลิขสิทธิ์ ขโมยงานได้โดยง่าย เช่นการนำภาพของบุคคลหนึ่งมาตัดต่อเพื่อสร้างความเข้าใจผิด หรือ การทำซ้ำ งานสื่อที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง

ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันภัยก่อนเกิดเหตุข้างต้น การสร้างพฤติกรรมการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักเป็นอันดับแรก ซึ่งคำว่า กลั่นกรอง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554) หมายถึง การคัดเลือกเอาแต่สิ่งที่เห็นว่าดีที่สุด พิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ รวมทั้งจากการให้คำจำกัดความของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2564) ที่ว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือ การที่เราไม่หลงเชื่อเนื้อหาที่ ได้อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง แต่สามารถคิด วิเคราะห์ สงสัย และรู้จักตั้งคำถามว่า สิ่งนั้นจริงหรือไม่จริง ใครเป็นคนให้ข้อมูล เขาต้องการสื่ออะไร หรือมีจุดมุ่งหมายแอบแฝงหรือไม่ โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่

1. การเปิดรับสื่อ เป็นการเปิดรับ การเข้าใจ การวิเคราะห์สื่อ การรู้เท่าทัน เปิดรับสื่อด้วยประสาทสัมผัส หู ตา จมูก ลิ้น สัมผัส ซึ่งเมื่อเปิดรับแล้วสมองจะสั่งการให้คิดและปรุงแต่งให้เกิดอารมณ์ต่างๆ ตามมา

2. การวิเคราะห์สื่อ เป็นการแยกแยะองค์ประกอบในการนำเสนอของสื่อว่ามีวัตถุประสงค์อะไร

3. การเข้าใจสื่อ เป็นการตีความสื่อหลังจากเปิดรับสื่อไปแล้วเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนก็จะมีเข้าใจสื่อได้ไม่เหมือนกัน ตีความไปคนละแบบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ พื้นฐานการศึกษาคุณสมบัติในการเรียนรู้ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากันมาก่อน

4. การประเมินค่า หลังการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสื่อ ควรประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา วิธีนำเสนอเทคนิคที่ใช้

5. การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ สามารถวิเคราะห์ เข้าใจ และประเมินค่าสื่อได้ แต่ไม่สามารถออกไปจากโลกของสื่อได้ นำสิ่งที่วิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ เลือกรับสื่อเป็น สามารถส่งสารต่อได้ มีปฏิริยาตอบกลับสื่อได้

การเข้าใจองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อถือว่าเป็นพื้นฐานอันดีของการคิดวิเคราะห์ การเข้าใจธรรมชาติของสื่อได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดสื่อดีๆ มีประโยชน์เพื่อสังคม ดังเช่นงานวิจัยของ ฌ็องส์กาญจน์ ตุกลรัตน์เมธิ และนุชประภา โมกข์ศาสตร์ (2564) ที่ทำการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนเพื่อการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย สรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์เป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชน อีกทั้งการรู้เท่าทันสื่อยังเป็นทักษะที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในสังคมประชาธิปไตย

ดังนั้น การที่พ่อแม่ทำความเข้าใจพฤติกรรมการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารได้นั้น จะนำไปสู่กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้เป็นกระบวนการที่ช่วยในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารก่อนที่เยาวชนไทยจะรับและส่งข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองต่อการช่วยเหลือเยาวชนในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร

พ่อแม่ผู้ปกครองถือว่าเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด เป็นบุคคลที่มีหน้าที่หลักในการให้การอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้เยาวชนได้เติบโตมีพัฒนาการที่ดีสมวัยทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกให้ความรักความอบอุ่นเข้าใจ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมความมีระเบียบวินัยแก่เยาวชน ดังที่ได้ระบุไว้ในคู่มือพ่อแม่ดีใจทัต (2559) เกี่ยวกับเทคนิคต่างๆ ที่พ่อแม่ผู้ปกครองต้องมีความรู้ 4 ประการ คือ

1. มีการสร้างกฎกติกาในการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ โดยการที่พ่อแม่อาจต้องมีการอธิบายถึงข้อกำหนดของการใช้อินเตอร์เน็ต การใช้งานอุปกรณ์ตามวันเวลาที่เหมาะสมกับการเรียน การทำการบ้านหรือการค้นคว้าเพื่อส่งงานกับทางโรงเรียน

2. การพูดคุยสื่อสารกันภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก รวมถึงการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆผ่านระบบ เช่น การอนุญาตให้ดูหนังฟังเพลง เล่นเกมส์ การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ

3. การเปิดเผยข้อมูลหลักๆ เช่น การอนุญาตให้ทราบรหัสผ่าน การให้ใช้ข้อมูลอย่างเปิดเผยเพื่อให้เกิดความสบายใจ และในขณะเดียวกันอาจมีการสอนให้ลูกปกป้องหรือไม่เปิดเผยข้อมูลที่สำคัญให้คนอื่นทราบ

4. การสอนเกี่ยวกับมารยาท และความรับผิดชอบ พ่อแม่ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาสำหรับการสื่อสาร การโพสรูปภาพ การพิมพ์ข้อความก่อนการส่งต่อ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นต่อข้อความ รูปภาพต่างๆ

เทคนิคดังกล่าวนี้สามารถเป็นแนวทางในการปรับตัวของพ่อแม่ผู้ปกครองท่ามกลางการรับข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งความทันสมัยและรวดเร็ว และเพื่อให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม ไม่หลงผิดไปกับการเสพข่าวปลอม ข่าวหลอกลวง รวมทั้งการที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องเพิ่มบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนให้มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติพื้นฐานในยุคเสรี โดยหลักการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ซึ่ง พาสนา จุลรัตน์ (2563) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นกระบวนการคิดเพื่อพิจารณาไตร่ตรอง ข้อมูล ปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ อย่างรอบคอบ สมเหตุสมผล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาช่วยในการตัดสินใจ หรือตรวจสอบด้วยเหตุและผล ว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือไม่เชื่อ ดีหรือไม่ดีอย่างไร ดังนั้นสิ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองควรฝึกฝนให้เยาวชนไทยเกิดพฤติกรรมการถ่วงถ่วงข้อมูลข่าวสาร มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความใจกว้าง คือการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นกับความเห็นของตนเองฝ่ายเดียว
2. เป็นผู้ใฝ่ต่อความรู้ลึก คือ มีพฤติกรรมการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
3. เป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการค้นคว้าหาความรู้และข้อมูลอยู่เสมอ
4. เป็นผู้มีความเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุและผล

5. เป็นผู้ออกข้อสอบให้เห็น หมายถึงการเป็นคนช่างสังเกต ใฝ่เรียนรู้ ช่างซักถาม ชอบสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น
6. เป็นผู้มีความรับผิดชอบและมุ่งมั่น มีความเพียรพยายาม ไม่ทอดยหรือยอมแพ้อะไรง่ายๆ มีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรค
7. เป็นผู้มีความยุติธรรม ไม่มีอคติ และไม่มี ความลำเอียง พิจารณาอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม

ลักษณะนิสัยที่กล่าวมาข้างต้นยังสอดคล้องกับข้อสรุปตามบทความของ ปีเตอร์ แอลเลอร์ตัน (Peter, 2014) เรื่องจะสอนนักเรียนอย่างไรให้เป็นผู้มีการคิดแบบมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย

1. เป็นผู้ชอบการโต้แย้ง การโต้แย้งเป็นกรอบความคิดที่ทรงพลังที่สุดสำหรับการเรียนรู้ที่จะใช้สำหรับการถ่ายทอด
2. เป็นผู้มีตรรกะ คือ เป็นผู้มีเหตุและผล
3. เป็นผู้มีหลักจิตวิทยา สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ควบคุมตนเองและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง
4. เป็นผู้ที่มีหลักคิดทางวิทยาศาสตร์ มีสมมติฐานทางความคิด ตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐาน

หากพ่อแม่ผู้ปกครองสามารถเลี้ยงดูเยาวชนให้การอบรมสั่งสอนให้มีนิสัยเหล่านี้จะส่งผลให้เยาวชนไทยมีบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง เกิดพฤติกรรมการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร โดยการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังที่ สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้อธิบายกระบวนการการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยขั้นตอน 66 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหา คือ การทำความเข้าใจกับปัญหา พ่อแม่ผู้ปกครองควรจัดหากิจกรรมโดยการกำหนดหัวข้อ เพื่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างพ่อแม่และลูก เพื่อนำไปสู่หลักการหาความหมาย

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล คือ การแสวงหาคำตอบจากสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา พ่อแม่ผู้ปกครองควรฝึกให้ลูกสังเกต ฝึกให้เลือกข้อมูล และแสวงหาคำตอบโดยการค้นหาความรู้

ขั้นตอนที่ 3 การจัดระบบข้อมูล คือ การพิจารณาความน่าเชื่อถือ พ่อแม่ผู้ปกครองควรสอนให้เยาวชนรู้จักการวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ควรสอนให้จำแนกความแตกต่างของข้อมูล และรู้จักการพิจารณาตัดสิน พร้อมนำเสนอด้วยคำพูด หรือการเขียน

ขั้นตอนที่ 4 การตั้งสมมติฐาน คือ การสรุปอ้างอิงข้อโต้แย้ง พ่อแม่ผู้ปกครองควรสอนให้เยาวชนเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อมูล และพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปอ้างอิง คือ การเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลที่สุดจากข้อมูล พ่อแม่ผู้ปกครองควรสอนให้ลูกตัดสินใจบนเหตุผลของข้อมูล พร้อมทั้งอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปและตัดสินใจ คือ การประเมินความสมเหตุสมผล พ่อแม่ผู้ปกครองควรสอนให้ลูกขึ้นขั้นตอนการสรุปตามเหตุผลหรือหลักฐาน ก่อนนำไปประยุกต์ใช้

กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ มีวิธีสื่อสารกับลูกอย่างใกล้ชิดด้วยการพูดคุยกับลูก หมั่นเติมความรู้ให้ตัวเองอยู่เสมอ มีการดูแลระบบการใช้งานสร้างข้อตกลงร่วมกันในการใช้สื่ออุปกรณ์ต่างๆ เป็นที่ปรึกษาสำหรับการเรียนรู้ของลูก แบ่งปันข่าวสารควบคู่กับสร้างความสนุกสนาน และพ่อแม่เป็นต้นแบบที่ดีในการใช้สื่อเทคโนโลยี (ศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว, 2564) เช่นเดียวกับคำแนะนำของมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย (2563) ที่ได้เสนอวิธีสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อการดูแลแนะนำลูกให้ออนไลน์อย่างปลอดภัยด้วยวิธีการดังนี้ 1) สร้างข้อตกลงเรื่องของการใช้เวลากับหน้าจอ โดยแนะนำว่าควรมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเป็นการลดเวลาในหน้าจอ 2) ไม่ออนไลน์ในห้องส่วนตัว แนะนำว่าควรใช้ห้องนั่งเล่นหรือห้องที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีระยะห่างใน

การสังเกตพฤติกรรมของลูก 3) เลือกดูแลสื่อที่มีประโยชน์ แนะนำให้คัดสรรเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย ไม่มีเนื้อหาผิดกฎหมาย การพนัน สารเสพติดหรือความรุนแรง 4) ข้อมูลส่วนตัวอย่าให้รั่วไหล สอนและแนะนำให้ลูกระวังข้อมูลส่วนตัว เช่น รูปถ่าย เบอร์โทรศัพท์ ซึ่งอาจนำไปสู่การโดนกลั่นแกล้ง 5) ไม่หลงเชื่อคนแปลกหน้า แนะนำให้พ่อแม่ผู้ปกครองตรวจสอบข้อมูลการรับเพื่อนใหม่ของลูกซึ่งอาจมีการปลอมแปลงขึ้นมาและนำไปสู่การนัดพบหรือล่อลวง 6) ระงับการเปิดกล้อง บ่อยครั้งที่ลูกพูดคุยด้วยการเปิดกล้อง อาจมีได้ระมัดระวังเรื่องการแต่งกายส่งผลการบันทึกภาพและนำไปเผยแพร่ในทางที่ไม่เหมาะสมได้ และ 7) สื่อสารกับผู้อื่นด้วยความเคารพและเห็นอกเห็นใจ แนะนำให้พ่อแม่ผู้ปกครองสื่อสารกับลูกอย่างให้เกียรติ ให้ความเคารพ และแสดงความเห็นอกเห็นใจ ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่ด่าทอหาบคาย สอดคล้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด อริสเบต คอสเรสกี (Elizabeth, 2021) ที่ทำการศึกษาเรื่องวิธีการของพ่อแม่ปกครองที่ช่วยลูกให้เรียนได้ในสถานการณ์โรคระบาด สรุปได้ 4 วิธีการ ดังต่อไปนี้ 1) การเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูก 2) ให้การสนับสนุนมากกว่าการบังคับให้ทำตาม 3) พ่อแม่ผู้ปกครองและลูกควรมีการออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน และ 4) ผลักดันลูกให้มีพฤติกรรมการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงไว้ซึ่งสัญญาหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างพ่อแม่ลูก

ดังนั้น การที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะช่วยเหลือเยาวชนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้นั้น พ่อแม่ผู้ปกครองต้องทำหน้าที่ทำความเข้าใจคุณลักษณะของเยาวชนไทยในยุคเสรี เข้าใจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ ต้องทำความเข้าใจพฤติกรรมกรกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร โดยทำหน้าที่คอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด

บทสรุป

ข้อมูลข่าวสารในยุคเสรีมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของเยาวชนไทยอย่างมาก รวมทั้งยังมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพสำหรับการเรียนรู้ เยาวชนจึงควรได้รับการบ่มเพาะไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ด้วยการอบรมสั่งสอน การให้ข้อเสนอแนะและคำชี้แนะที่จะทำให้เยาวชนเกิดทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อเพื่อจะได้เข้าถึงข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง สามารถแยกแยะ

ข่าวปลอมข่าวหลอกลวงที่เต็มไปด้วยการโฆษณาชวนเชื่อ การไม่เล่นพนันออนไลน์ การไม่เสพสื่อลามก และการไม่ตกเป็นเครื่องมือของมิจฉาชีพ

บทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการช่วยเหลือเยาวชนในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากเป็นผู้ที่ใกล้ชิดลูก **พ่อแม่เป็นผู้มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครอง** จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของเยาวชนไทย เข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนและที่สำคัญคือ รู้และเข้าใจแนวทางการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารและเป็นผู้มีบทบาทในการช่วยเยาวชนในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

1. พ่อแม่ผู้ปกครองควรเรียนรู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสื่อออนไลน์ในยุคเสรีไปพร้อมกับเยาวชนไทย โดยต้องทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อออนไลน์ คุณประโยชน์และโทษภัยจากสื่อออนไลน์ รวมทั้งตระหนักถึงพลังอำนาจมหาศาลของสื่อออนไลน์ในการสร้างอิทธิพลและผลกระทบต่อผู้คนและสังคม

2. พ่อแม่ผู้ปกครองควรเป็นตัวแทนของการรับและเข้าใจสื่อ ตลอดจนการมีวิจรรณญาณในการกลั่นกรองสื่อในยุคเสรี โดยการพัฒนาตนเองให้มีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลทั้ง 8 ประการ รวมทั้งเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อของตน และต้องหมั่นทำเป็นกิจวัตรให้เยาวชนเห็นเป็นตัวอย่างที่ดีจนเกิดเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้สื่อออนไลน์

3. พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนให้มีทักษะที่จะคิดอย่างมีวิจรรณญาณ โดยการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ฝึกการสังเกต การพิจารณาแยกแยะและตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ การตรวจสอบซ้ำจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย รวมไปถึงการพึ่งพาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, (2560). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เจ. เอส. การพิมพ์.
- ณัฐกาญจน์ สุกตรัตนเมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2564). *การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนเพื่อการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.
- ธันยวณัฐ เลียนอย่าง และคณะ. (2561). ทักษะการรู้เท่าทันสื่อเกมออนไลน์ในเยาวชน. *สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*. 24(2), 167-179.
- นวลจันทร์ จุฑาทักติกุล. (2559). *เด็กยุคดิจิทัล*. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/view/6704>
- นิตยา วงศ์ใหญ่. (2560). แนวทางการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 10(2), 1630-1642.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2554). สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- พาสณา จุลรัตน์. (2563). *จิตวิทยาการรู้คิด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์. (2557). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชน. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 15(2), 173-178.
- มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย. (2563). *สอนลูกออนไลน์ปลอดภัย*. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก <https://thaihotline.org/2020/12/06/%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%B0%E0%B8%99%E0%B8%B3%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%9>

E%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0
%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89/

ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2556). ศึกษาปัญหาเยาวชนกับโลกออนไลน์. สืบค้นเมื่อ
31 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก

<https://sites.google.com/a/srp.ac.th/srp3308/home/suksa-payha>

ศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว. (2564). 7 ขั้นตอนสู่
การเป็นพ่อแม่ยุคดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก

<http://www.cydcenter.com/hot-issue/7->

%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%95%E0%
B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%
81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E
0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B9%81%E0%B8
%A1/

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. (2557). การสำรวจสถิติแห่งชาติ : ศึกษาปัญหาเยาวชนกับโลก
ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก

<https://sites.google.com/a/srp.ac.th/srp3308/home/suksa-payha>

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์การสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัด ภาพพิมพ์.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.). วัยรุ่นกับการใช้สื่อออนไลน์.
สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก

[https://resourcecenter.thaihealth.or.th/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%
B2%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%9E%
E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B9%8C-
%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0
%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7-
%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%99-](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%
B2%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%9E%
E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B9%8C-
%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0
%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7-
%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%99-)

%E0%B8%9B%E0%B8%B1%E0%B8%88%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1-?hcb=1

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2559). 8 ทักษะที่
เด็กเยาวชนยุคใหม่ควรเรียนรู้ในการเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 1

มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.kroobannok.com/80610>

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *ทักษะ
ดิจิทัล ก้าวสู่ พลเมืองในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก
<https://www.ops.go.th/main/index.php/knowledge-base/article-pr/1355-goto-citizens21st.html>

Ben Domingue. (2021). *New Stanford study sheds light on how much learning young
students have lost during stages of the pandemic*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2564,
เข้าถึงได้จาก <https://ed.stanford.edu/news/new-stanford-study-sheds-light-how-much-learning-young-students-have-lost-during-stages?print=all>

Brooke Donald. (2019). *High school students are unprepared to judge the credibility of
information on the internet, according to Stanford researchers*. สืบค้นเมื่อ
27 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://ed.stanford.edu/news/high-school-students-are-unprepared-judge-credibility-information-internet-according-stanford>.

Dtac safe internet. (2559). *คู่มือพ่อแม่ดิจิทัล เข้าใจลูก เข้าใจโลกไซเบอร์*. สืบค้นเมื่อ
25 กันยายน 2564, เข้าถึงได้จาก <http://resource.compassionth.com/?p=458>

Elizabeth Kozleski. (2021). *Stanford researchers connect local families and tech
designers to support students with learning differences*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม
2564, เข้าถึงได้จาก <https://ed.stanford.edu/news/stanford-researchers-connect-local-families-tech-designers-support-students-learning>

Patricia Hunt. (2020). *New Literacy Project : Founded on Facts*. NLP Brochure 2020 Digital (2).pdf.

Peter Ellerton. (2014). *How to teach students to think critically*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.weforum.org/agenda/2014/12/how-to-teach-students-to-think-critically/>